

ΕΝΟΤΗΤΑ Α:

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

ΥΛΙΚΑ

ΚΑΙ

ΤΕΧΝΙΚΕΣ

ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΣΚΟΠΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιάσουμε κατ' αρχήν τα υλικά και τα απαραίτητα εργαλεία σχεδίασης του ελεύθερου σχεδίου. Στη συνέχεια, θα γίνει η παρουσίαση των τεχνικών σχεδίασης ανάλογα με το σχεδιαστικό μέσο.

1.1 ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

Οι άνθρωποι άρχισαν να σχεδιάζουν από τα προϊστορικά χρόνια, είτε στο εσωτερικό των σπηλαίων (σπηλαιογραφίες) είτε πάνω στους βράχους, ακόμα και στο έδαφος, χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα (πέτρες, κάρβουνο κ. ά). Το σχέδιο αποτελούσε πάντα έναν τρόπο έκφρασης και δημιουργίας. Με τον όρο **σχέδιο** αναφερόμαστε σε κάθε παράσταση η οποία γίνεται πάνω σε χαρτί ή σε μια επιφάνεια κάποιου αντικειμένου, με μια ή περισσότερες γραμμές, με κλίμακα ή και χωρίς κλίμακα.

Σε όλες τις εικαστικές τέχνες ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί το σχέδιο, το οποίο διακρίνεται σε ελεύθερο και γραμμικό. Με τον όρο **ελεύθερο σχέδιο** αναφερόμαστε στο σχέδιο που γίνεται χωρίς τη χρησιμοποίηση οργάνων όπως χάρακες, διαβήτες, τρίγωνα κ. ά., δηλαδή με ελεύθερο χέρι και με μόνο απαραίτητο στοιχείο το μέσο γραφής (μολύβι, κάρβουνο, πεννάκι κ. ά). Αντίθετα, στο γραμμικό σχέδιο τα όργανα είναι απαραίτητα. Το ελεύθερο σχέδιο είναι η βάση της ζωγραφικής και μέσα από αυτό πραγματοποιείται ουσιαστικά μια αναπαράσταση ενός τμήματος του κόσμου που μας περιβάλλει. Κατ' αρχήν απαιτεί την προσεκτική παρατήρηση και την επιδεξιότητα του ατόμου. Ωστόσο, δεν πρέπει να αγνοούμε ορισμένους βασικούς κανόνες κατά την εκτέλεση ενός ελεύθερου σχεδίου. Οι κανόνες συνοψίζονται στους εξής:

- Α)** Επιλέγουμε το κατάλληλο μέσο σχεδίασης και προσπαθούμε να σκιαγραφήσουμε το θέμα στο χαρτί.
- Β)** Χαράζουμε πολύ απαλές γραμμές που σχηματοποιούν το θέμα μας (βοηθητικοί οριζόντιοι και κατακόρυφοι άξονες).
- Γ)** Σχηματοποιούμε τις γενικές γραμμές του θέματος, χωρίς λεπτομέρειες.
- Δ)** κάνουμε τη συγκρότηση του θέματος με απαλές και βοηθητικές γραμμές, με τις κατάλληλες διαβαθμίσεις.
- Ε)** Προσθέτουμε σκιές, τόνους, αναλογίες και το σχέδιο είναι έτοιμο.

Πέρα όμως από τους γενικούς κανόνες, το ελεύθερο σχέδιο διέπεται και από θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες συνοψίζονται στον τριπλό άξονα: «Βλέπω - Παρατηρώ - Σχεδιάζω». Το «Βλέπω» αναφέρεται στην αίσθηση της όρασης και συμπληρώνεται από το «Παρατηρώ», που ολοκληρώνει τη συνειδητοποίηση της οπτικής αντίληψης. Το «Σχεδιάζω» αναφέρεται στο σύνολο της σχεδιαστικής διαδικασίας που ακολουθείται κατά τη γραφική αποτύπωση της οπτικής εικόνας στο χαρτί (εφαρμογή ελεύθερου σχεδίου).

Επομένως, οι θεμελιώδεις αρχές του ελεύθερου σχεδίου είναι οι εξής:

- A)** Η προσεκτική παρατήρηση του φυσικού θέματος και η σωστή χρήση των μεθόδων μέτρησης, δηλαδή μέτρηση του ύψους, του πλάτους και των εσωτερικών διαστάσεων του αντικειμένου, βοηθούν στην πιστή απεικόνιση του θέματος στο χαρτί.
- B)** Η μέθοδος των αναλογιών η οποία αναφέρεται στην τεχνική της κατάτμησης του θέματος και στην παρατήρηση των διαφόρων σχημάτων.
- Γ)** Οι υπολογισμοί των γραμμών και των κλίσεων (προοπτικές, κλίσεις) βοηθούν στον ακριβέστερο προσδιορισμό των αντικειμένων στο χώρο (θέσεις αντικειμένων).
- Δ)** Οι μέθοδοι υπολογισμού των τονικών διαβαθμίσεων, δηλαδή του προσδιορισμού της φωτεινότητας ή της σκίασης, που καθορίζουν τον όγκο των μορφών του θέματος.
- Ε)** Τέλος, οι συγκρίσεις μεταξύ όλων των παραπάνω στοιχείων (μετρήσεις αποστάσεων, ύψους, πλάτους, υπολογισμός γραμμών, όγκων κ. ά.) αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της σχεδιαστικής μεθοδολογίας του ελεύθερου σχεδίου.

Συμπερασματικά, το ελεύθερο σχέδιο είναι ο συνδυασμός παρατήρησης και σχεδιαστικής διαδικασίας με κεντρικό άξονα τις συγκρίσεις (συγκρίσεις μεγεθών, αναλογιών, γραμμών, όγκων, ποιότητας των τόνων κ.λπ.).

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα αναφερθούμε στα υλικά και εργαλεία που χρειαζόμαστε για το ελεύθερο σχέδιο και στη συνέχεια θα αναλύσουμε τις θεμελιώδεις αρχές του ελεύθερου σχεδίου μέσα από τη σημασία των γραμμών, των αναλογιών, των τόνων και των όγκων.

1.2 ΥΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ

1.2.1 ΥΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Για να σχεδιάσουμε χρειαζόμαστε κατ' αρχήν μια επιφάνεια, που συνήθως είναι το χαρτί σχεδίασης, και επιπλέον τα διάφορα υλικά και εργαλεία. Όλα αυτά τα υλικά υπάρχουν σε μεγάλη ποικιλία στο εμπόριο.

I. Υπόστρωμα σχεδίου

Υπόστρωμα θεωρείται το υλικό πάνω στο οποίο σχεδιάζουμε. Ως υποστρώματα χρησιμοποιούνται συνήθως το χαρτί ή το χαρτόνι. Το χαρτί για το ελεύθερο σχέδιο μπορεί να είναι σε διάφορες ποιότητες, σε διάφορα χρώματα (λευκό ή έγχρωμο), σε διάφορους τύπους (ματ, πορώδες ή γκοφρέ). Το χαρτί τύπου μπρίστολ (Bristol) είναι το πιο φτηνό και αγοράζεται με το κιλό, ενώ υπάρχουν και τα χαρτιά τύπου σέλερ, κάνσον, ίντζερς, για καλύτερη απόδοση σχεδίου. Τους διάφορους τύπους χαρτιού τους επιλέγουμε ανάλογα με το μέσο σχεδίασης (π.χ. τύπου ίντζερς για κάρβουνο) και την τεχνική που θα χρησιμοποιήσουμε.

Το χαρτί σχεδίου υπάρχει στο εμπόριο σε μπλοκ ή σε φύλλα σχεδίου (εικόνα 1).

Εκτός από το χαρτί που χρησιμοποιείται πολύ σήμερα, μπορούμε να σχεδιάσουμε πάνω και σε άλλα υλικά, όπως πάνω σε πανί, σε ξύλο, σε αντικείμενα, στον τοίχο και αλλού, τα οποία όλα μπορούν να αποτελούν υπόστρωμα.

Εικόνα 1: Χαρτί σχεδίου σε μπλόκ

II. Κύρια μέσα σχεδίασης

Κύρια μέσα σχεδίασης είναι ο,τιδήποτε χρησιμοποιούμε για να εφαρμόσουμε το ελεύθερο σχέδιο. Τα διακρίνουμε σε δύο κατηγορίες:

α) Ξηρά (στεγνά) υλικά και β) Υγρά (ρευστά) υλικά.

A) Τα Ξηρά (στεγνά) υλικά

Τα ξηρά ή στεγνά υλικά είναι αυτά που με την τριβή αφήνουν ίχνη πάνω σε μια επιφάνεια. Τα πιο γνωστά υλικά αυτής της κατηγορίας είναι το κάρβουνο, το μολύβι και η κιμωλία. Σήμερα χρησιμοποιούνται

πολύ και τα μηχανικά μολύβια. Το βασικό πλεονέκτημα της χρήσης κάρβουνου και μολυβιού είναι ότι μπορούμε να παρέμβουμε στο σχέδιο σβήνοντας και αλλάζοντας ό,τι δεν μας αρέσει με την ειδική γομολάστιχα (σβηστήρα).

- ✍ Το **κάρβουνο**, ως μέσο σχεδίασης, μας επιτρέπει να αποδώσουμε το θέμα μας με έναν ανάλαφρο τρόπο, χωρίς τις σκληρές αντιθέσεις μεταξύ σκούρων και ανοιχτών χρωμάτων. Τα κάρβουνα μπορεί να είναι μαλακά, μέτρια ή σκληρά, ως προς την ποιότητα τους, και διακρίνονται σε φυσικά και τεχνητά. Τα φυσικά γράφουν πολύ απαλά με αχνούς τόνους, ενώ αντίθετα τα τεχνητά γράφουν πιο έντονα και σβήνουν δυσκολότερα. Στο εμπόριο υπάρχουν σε φυσική μορφή, σε στίκ και με ξύλινο περίβλημα.
- ✍ Το **μολύβι** είναι εύκολο στη χρήση και δίνει πολλούς τόνους. Μπορεί να είναι μαλακό, σκληρό ή ουδέτερο. Τα μαλακά μολύβια είναι τύπου B, τα σκληρά τύπου H και τα ουδέτερα τύπου F. Τα πιο εύχρηστα μολύβια για σχέδιο είναι από το HB (μάλλον σκληρό) ως 6B (αρκετά μαλακό), με τις διαβαθμίσεις που φαίνονται στην εικόνα 2. Στα πρώτα βήματα του ελεύθερου σχεδίου χρησιμοποιούμε το 2B. Τα μολύβια είναι βασικά υλικά του ελεύθερου σχεδίου. Μπορεί να είναι ξύλινα (κλασικού τύπου) και μεταλλικά (μηχανικά ή ράβδοι γραφίτη). Επίσης, μπορεί να έχουν διάφορες μορφές και μύτες, ενώ σβήνουν πολύ εύκολα με την ειδική γομολάστιχα. Υπάρχουν και έγχρωμα μολύβια, κραγιόνια και παστέλ, που χρησιμοποιούμε στα έγχρωμα σχέδια, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

Εικόνα 2: Μολύβια, κάρβουνα

8B	
7B	
6B	
5B	
4B	
3B	
2B	
B	
HB	

Εικόνα 3: Οι διαβαθμίσεις των μολυβιών από το HB ως το 8B.

- ✍ Το **ξηρό παστέλ**, τέλος, μπορεί να είναι λευκό ή με χρώμα και μάλιστα η κλίμακα χρωμάτων που προσφέρεται είναι πολύ μεγάλη. Υπάρχουν και τα λαδοπαστέλ, τα κηροπαστέλ, τα νεροπαστέλ κ.ά.

Β) Τα Υγρά (ρευστά) υλικά

Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν κυρίως τα διάφορα μελάνια. Το βασικό μειονέκτημα αυτών των υλικών είναι ότι δεν μπορούμε να κάνουμε διορθώσεις. Πιο πολύ χρησιμοποιούμε τη σινική μελάνη που είναι μαύρη, ενώ για τα έγχρωμα σχέδια υπάρχουν και μελάνια με χρώμα. Ωστόσο τα μελάνια δεν προτιμώνται ιδιαίτερα στο ελεύθερο σχέδιο και, όταν χρησιμοποιούνται, απλώνονται με πέννα ή πινέλο.

✓ Η **πέννα**, το γνωστό μεταλλικό πεννάκι, έχει διάφορες μύτες και αποδίδει γραμμές διαφόρου πάχους.

✓ Το **πινέλο** χρησιμοποιείται, βυθίζοντάς το στη μελάνη και ανάλογα με το μέγεθός του (λεπτό, μέτριο, χοντρό), βοηθά να σχεδιάζουμε λεπτομέρειες αλλά και πιο έντονες γραμμές.

Εικόνα 4: Μελάνι και πέννες

Στην κατηγορία των υγρών υλικών σχεδίου ανήκουν και οι μαρκαδόροι γραφής και σχεδίου, που χρησιμοποιούνται πολύ στο έγχρωμο σχέδιο.

III. Βοηθητικά μέσα σχεδίασης

Αυτά τα υλικά βοηθούν τη σχεδίαση και είναι απαραίτητα για να μπορέσουμε να εκτελέσουμε το σχέδιό μας. Τα σπουδαιότερα είναι η γομολάστιχα ή σβηστήρα, το κοπίδι, η ξύστρα και ο ψεκαστήρας (φιξατέρ).

✓ Η **γομολάστιχα** υπάρχει σε τρεις τύπους.

Α. Η μαλακή γομολάστιχα που χρησιμοποιείται περισσότερο ως σχεδιαστικό εργαλείο, για να μειώσουμε την ένταση των τόνων. Με τη βοήθειά της σβήνουμε το κάρβουνο.

Β. Η σκληρή γομολάστιχα που μπορεί να είναι από πλαστικό ή λάστιχο και με την οποία σβήνουμε το μολύβι.

Γ. Η ειδική γομολάστιχα για τα μηχανικά μολύβια.

Όποιο τύπο γομολάστιχας και να χρησιμοποιήσουμε, πρέπει να προσέχουμε να είναι καθαρή για να μη λερώνει το υπόλοιπο σχέδιο, ενώ σβήνουμε.

✓ Το **κοπίδι** με τις ανταλλακτικές λεπίδες βοηθά στο να ξύνουμε το μολύβι ή το κάρβουνο (αντί για τα μαχαιράκια). Οι ξύστρες χρησιμο-

ποιούνται για το ξύσιμο των μολυβιών. Με το μαχαιράκι ξύνουμε συνήθως το κάρβουνο και το διαμορφώνουμε με τριβή πάνω στο ψιλό γυαλόχαρτο (ψαράκι).

- ✍ Ο **ψεκαστήρας** (φιξατέρ) χρησιμοποιείται για τη σταθεροποίηση του σχεδίου, όταν αυτό ολοκληρωθεί.

Εικόνα 5: Βοηθητικά μέσα σχεδίασης

IV. Εργαλεία σχεδίασης

Τα εργαλεία σχεδίασης είναι απαραίτητα για την προετοιμασία της σχεδιαστικής διαδικασίας. Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι η πινακίδα της σχεδίασης, το καβαλέτο, τα κλίπς ή πιαστράκια, η βελόνα σχεδίου και το νήμα της στάθμης (ζύγι).

- ✍ Η **πινακίδα σχεδίασης** μπορεί να έχει μικρό ή μεγάλο μέγεθος, ανάλογα με το σχέδιό μας. Η μικρή πινακίδα σχεδίασης έχει διαστάσεις 35X50 cm, ενώ η μεγάλη 50X70cm.
- ✍ Το **καβαλέτο** είναι το τρίποδο στήριξης της πινακίδας σχεδίασης, αλλά δεν είναι πάντα απαραίτητο.
- ✍ Τα **κλίπς** ή πιαστράκια στερεώνουν το χαρτί στην πινακίδα στήριξης. Συνήθως χρησιμοποιούνται 2 ή 4. Μπορούμε, αντί αυτών, να χρησιμοποιήσουμε σελοτέιπ.
- ✍ Η **βελόνα σχεδίου** μας βοηθά στη μέθοδο της σύγκρισης των μεγεθών κατά την εφαρμογή του ελεύθερου σχεδίου. Είναι μια μεταλλική άκαμπτη ράβδος - όπως η ακτίνα του ποδηλάτου -, σχετικά λεπτή και με μεγάλη χρησιμότητα.

Εικόνα 6: Καβαλέτο

- ✍ Το **νήμα της στάθμης** (ζύγι) είναι μια λεπτή κλωστή που στην άκρη της υπάρχει ένα μικρό βαρίδι. Χρησιμοποιείται για να προσδιορίσουμε το κατακόρυφο επίπεδο.

Πίνακας 1 ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ			
ΥΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ			ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ
Υπόστρωμα	Κύρια μέσα	Βοηθητικά μέσα	
<ul style="list-style-type: none"> • Χαρτί (λευκό, έγχρωμο) • Πανί • Ξύλο • Αντικείμενα 	α. Ξηρά Υλικά <ul style="list-style-type: none"> • Κάρβουνο • Μολύβι • Ξηρό Παστέλ β. Υγρά Υλικά <ul style="list-style-type: none"> • Μελάνι (σινική, έγχρωμη) 	<ul style="list-style-type: none"> • Γομολάστιχα • Κοπίδι, ξύστρα • Ψεκαστήρας 	<ul style="list-style-type: none"> • Πινακίδα σχεδίασης • Καβαλέτο • Κλιπς ή πιαστράκια • Βελόνα σχεδίου • Νήμα της στάθμης

1.2.2 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ

Ι. Βασικές τεχνικές με κάρβουνο

Οι διάφορες τεχνικές στο ελεύθερο σχέδιο εξαρτώνται από το υλικό σχεδίασης που χρησιμοποιούμε. Για παράδειγμα, είναι διαφορετική η τεχνική του κάρβουνου από αυτήν του μολυβιού. Επιλέγουμε την τεχνική που θα ακολουθήσουμε, ανάλογα με το σχέδιο που θέλουμε να κάνουμε και τη λεπτομέρεια που θα έχει.

Το σχέδιο με κάρβουνο είναι μια τεχνική που εφαρμοζόταν από τα αρχαία χρόνια. Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν απανθρακωμένα κλαδιά ιτιάς ή καρδιάς για διάφορα σκίτσα. Το κάρβουνο είναι ιδανικό για σχέδια εκ του φυσικού. Σε λίγο χρόνο μπορούμε να σχεδιάσουμε τοπία, χωρίς να επιμένουμε στις λεπτομέρειες. Ωστόσο, το κάρβουνο είναι ένα άριστο μέσο για τη δημιουργία φωτεινότητας ή σκίασης στα σχέδια. Είναι το κατάλληλο σχεδιαστικό μέσο, για να καταφέρουμε να απεικονίσουμε ένα θέμα με περιοχές εναλλαγών του φωτός και της

σκιάς (τονική διαβάθμιση).

Με το κάρβουνο μπορούμε να ακολουθήσουμε διάφορες τεχνικές για να φτάσουμε σε ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Ανάλογα με τον τρόπο που θα το κρατήσουμε στο χέρι μας την ώρα της σχεδίασης, θα αποδώσει και διαφορετικές γραμμές. Οι βασικές τεχνικές που ακολουθούμε είναι οι εξής:

Α) ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΜΕ ΤΗ ΜΥΤΗ ΤΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΟΥ (ΚΑΘΕΤΗ)

Σε αυτήν την τεχνική είναι απαραίτητο να έχουμε ξύσει καλά τη μύτη του κάρβουνου, για να έχουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Κρατάμε το κάρβουνο σχεδόν κάθετα στο χαρτί, και έτσι πετυχαίνουμε να σχεδιάζουμε λεπτές γραμμές (Εικόνα 7.1). Ωστόσο, πρέπει να ξύνουμε την άκρη του συνεχώς, για να είναι το ίδιο μυτερή. Το μόνο που πρέπει να προσέξουμε στην τεχνική αυτή είναι να μην πιέζουμε πολύ το κάρβουνο, για να μη σπάσει.

Β) ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΜΥΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΟΥ (ΛΟΞΗ)

Με αυτήν την τεχνική σχεδιάζουμε με τις πλαϊνές επιφάνειες της μύτες του κάρβουνου (τριφτά), με αποτέλεσμα οι γραμμές που σχηματίζονται να είναι πιο χοντρές (Εικόνα 7.2). Η μύτη πρέπει πάλι να είναι μυτερή και το κάρβουνο το κρατάμε λοξά. Αυτό που προσέχουμε είναι να μη λερώσουμε το υπόλοιπο σχέδιο.

Γ) ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΟΥ (ΠΛΑΓΙΑ)

Στην τεχνική αυτή κρατάμε το κάρβουνο εφαπτόμενο στο χαρτί και σχηματίζουμε πλατιές μολυβιές, όπως φαίνεται στην εικόνα 7.3.

Εικόνα 7.1

Εικόνα 7.2

Εικόνα 7.3

Εικόνα 7: Βασικές τεχνικές με κάρβουνο

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

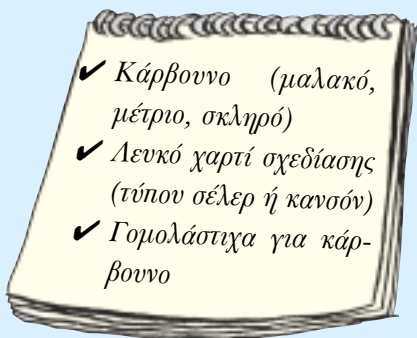
1η ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΣΚΗΣΗ:

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΜΕ ΚΑΡΒΟΥΝΟ

Στόχος: Ο στόχος αυτής της άσκησης είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τις διάφορες τεχνικές σχεδίασης με κάρβουνο.

Θεωρητικό μέρος: Παρ. 1.2.2

Απαιτούμενα υλικά:

Πορεία εργασίας:

- 1) Χωριστείτε σε ομάδες τριών ατόμων.
- 2) Ο κάθε ένας να έχει ένα διαφορετικό τύπο κάρβουνου και ένα χαρτί σχεδίασης.
- 3) Στην πρώτη τεχνική κρατάμε το κάρβουνο κάθετα και σχεδιάζουμε με τη μύτη του.
- 4) Στη δεύτερη τεχνική κρατάμε το κάρβουνο λοξά και σχεδιάζουμε με την πλάγια επιφάνεια της μύτης του.
- 5) Στην τρίτη τεχνική κρατάμε το κάρβουνο εφαιπτόμενο στο χαρτί και σχεδιάζουμε με την πλάγια επιφάνειά του.
- 6) Σχολιάσατε τις διαφορές της κάθε τεχνικής.

Παρατηρήσεις: Να γίνει ανταλλαγή του σχεδιαστικού μέσου, ώστε και τα τρία άτομα να δοκιμάσουν όλες τις τεχνικές και με τους τρεις τύπους κάρβουνου.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Γιατί πιστεύετε ότι σε ένα σχέδιο πρέπει να χρησιμοποιούμε διάφορα είδη τεχνικών; Έχουν διαφορετικά αποτελέσματα; Αιτιολογήστε τις απόψεις σας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. Βασικές τεχνικές με μολύβι

Τα μολύβια από γραφίτη μπορεί να είναι μαλακά, σκληρά ή μέτρια. Στο σχέδιο τα χρησιμοποιούμε για να σκιαγραφήσουμε με απαλές γραμμές το θέμα αλλά και για να αποδώσουμε τη λεπτομέρεια, όπου χρειάζεται. Η μεγάλη ποικιλία σε μύτες μολυβιών (19 διαβαθμίσεις), ανάλογα με τη σκληρότητα τους, την υφή του χαρτιού και την πίεση με την οποία κρατάμε το μολύβι, αποδίδει μεγάλη ποικιλία σε ποιότητες και πάχος γραμμών. Μπορούμε να πετύχουμε πολλά είδη σκιάσεων με μια μόνο ποιότητα μύτες π.χ. τη 2B. Ωστόσο, η τεχνική σχεδίασης που θα εφαρμόσουμε με το μολύβι εξαρτάται από το είδος της γραμμής που θέλουμε να σχεδιάσουμε.

Ο γενικός κανόνας στη σχεδίαση με μολύβι είναι ο εξής: Το πώς θα σχεδιάσουμε εξαρτάται από το πώς θα κρατάμε το μολύβι στο χέρι μας.

Υπάρχουν οι εξής περιπτώσεις :

Σχήμα 1

Σχήμα 2

Σχήμα 3

Σχήμα 4

Εικόνα 8

- ✓ Στο σχέδιο 1, το μολύβι το κρατάμε υπό γωνία 45° , σχεδιάζοντας μια πολύ λεπτή γραμμή.
- ✓ Στο σχέδιο 2, κρατάμε το μολύβι πιο πλαγιαστά με μικρότερη γωνία κλίσης, σχεδιάζοντας μια πιο παχιά γραμμή.
- ✓ Στο σχέδιο 3, έχουμε κόψει κάθετα τη μύτη του μολυβιού, οπότε η γραμμή γίνεται πάρα πολύ λεπτή.
- ✓ Στο σχέδιο 4, περιστρέφουμε το μολύβι στο χαρτί και δίνουμε έτσι ένταση στη μολυβιά.

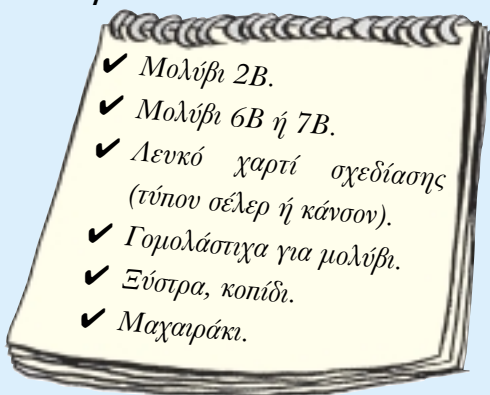
2η ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΣΚΗΣΗ:

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΜΕ ΜΟΛΥΒΙ

Στόχος: Ο στόχος αυτής της άσκησης είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τις βασικές τεχνικές της σχεδίασης με μολύβι.

Θεωρητικό μέρος: Παρ. 1.2.2

Απαιτούμενα υλικά:

Πορεία εργασίας:

- 1) Χωριστείτε σε ομάδες δύο ατόμων. Το ένα άτομο θα δουλέψει με το μολύβι 2B και το άλλο με το μολύβι 6B ή 7B.
- 2) Ξύνουμε τα μολύβια και δουλεύουμε σε λευκό χαρτί σχεδίασης.
- 3) Στην πρώτη τεχνική κρατάμε το μολύβι πλαγιαστά με μικρή γωνία κλίσης, οπότε η γραμμή γίνεται πολύ παχιά.
- 4) Στη δεύτερη τεχνική κρατάμε το μολύβι κάθετα, οπότε η γραμμή γίνεται πολύ λεπτή.
- 5) Στην τρίτη τεχνική κόβουμε με ένα μαχαιράκι τη μύτη του μολυβιού, οπότε η γραμμή που σχηματίζεται είναι μετρίου πάχους.
- 6) Να γίνεται σχολιασμός και σύγκριση σε κάθε τεχνική.

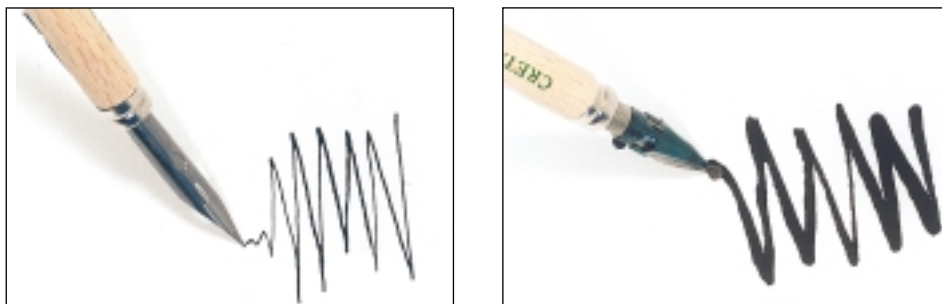
Παρατηρήσεις: Να γίνει ανταλλαγή του σχεδιαστικού μέσου, ώστε και τα δύο άτομα να δοκιμάσουν όλες τις τεχνικές σχεδίασης με τα διαφορετικά μολύβια.

Να εξηγήσετε για ποιο λόγο πρέπει να χρησιμοποιούμε διαφορετικού τύπου μολύβια στο ελεύθερο σχέδιο. Έχει σημασία στην απόδοση της ποιότητας του σχεδίου;

[illegible]

III. Βασικές τεχνικές με πέννες και πινέλα

Οι πέννες έχουν μεταλλικές μύτες διάφορου πάχους και δίνουν τη δυνατότητα να σχεδιάζουμε λεπτότερες ή παχύτερες γραμμές στο χαρτί, ανάλογα και με την κλίση που τις κρατάμε. Εάν κρατάμε την πένα κάθετα στο χαρτί, η γραμμή γίνεται πιο λεπτή από ότι αν την κρατάμε πιο λοξά (Εικόνα 9).

Εικόνα 9: Βασικές τεχνικές με πέννες

Τα πινέλα είναι διαφόρων τύπων: λεπτά, χοντρά μυτερά,, πλατιά, μεσαία, μεγάλα κ.λπ. Στην επιλογή της τεχνικής που θα ακολουθήσουμε στο ελεύθερο σχέδιο, παίζει ρόλο όχι μόνο ο τύπος του πινέλου και η γωνία κλίσης ως προς το χαρτί, αλλά και η πίεση με την οποία θα το κρατάμε για να σχεδιάσουμε.

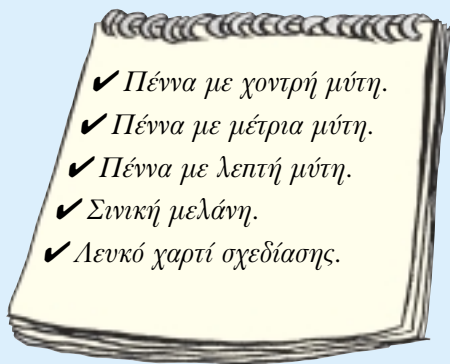
3η ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΣΚΗΣΗ:

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΜΕ ΠΕΝΝΕΣ

Στόχος: Ο στόχος αυτής της άσκησης είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τις βασικές τεχνικές σχεδίασης με πέννες.

Θεωρητικό μέρος: Παρ. 1.2.2 (II)

Απαιτούμενα υλικά:

Πορεία εργασίας:

- 1) Χωριστείτε σε ομάδες τριών ατόμων.
- 2) Ο κάθε ένας να έχει ένα διαφορετικό τύπο πέννας και ένα χαρτί σχεδίασης.
- 3) Στην πρώτη τεχνική κρατάμε την πέννα κάθετα στο χαρτί και σχεδιάζουμε λεπτές και μέτριες γραμμές.
- 4) Στη δεύτερη τεχνική κρατάμε την πέννα με ελαφριά κλίση (λοξά) πάνω στο χαρτί, και έτσι σχεδιάζουμε πιο χοντρές γραμμές.
- 5) Να γίνεται σχολιασμός πάνω στις διαφορές κάθε τεχνικής.

Παρατηρήσεις: Να γίνει ανταλλαγή των διαφόρων τύπων πέννας, ώστε και τα τρία άτομα να δοκιμάσουν όλες τις τεχνικές σχεδίασης και με τους τρεις τύπους πέννας.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Να σχεδιάσετε μια σφαίρα, ένα τρίγωνο και ένα τετράγωνο και να αποδώσετε μέσα από αυτά τις διάφορες τεχνικές σχεδίασης με πένα. Πώς θα σχολιάζατε την αλλαγή του ύφους της σχεδίασης ανάλογα με την τεχνική;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

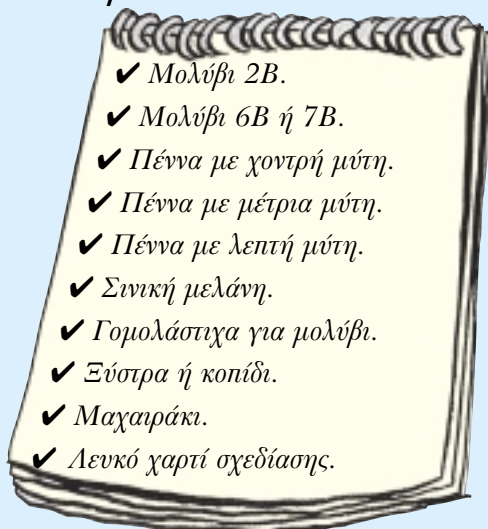
4η ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΣΚΗΣΗ:

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΜΕ ΜΟΛΥΒΙ ΚΑΙ ΜΕ ΠΕΝΝΑ

Στόχος: Ο στόχος αυτής της άσκησης είναι να μπορέσουν να συγκρίνουν οι μαθητές τις τεχνικές σχεδίασης με μολύβι και με πένα ως προς τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα σχεδίασης που έχουν.

Θεωρητικό μέρος: Παρ. 1.2.2

Απαιτούμενα υλικά:

Πορεία εργασίας:

- 1) Κάθε μαθητής δουλεύει χωριστά, διαθέτοντας όλα τα απαιτούμενα υλικά για την άσκηση.
- 2) Μεταφέρετε τη σύνθεση που ακολουθεί στο χαρτί σχεδίασης.
- 3) Επιλέξατε εσείς τις τεχνικές με τις οποίες θα δουλέψετε, συνδυάζοντας το μολύβι και την πένα.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Να εξηγήσετε τα προβλήματα που αντιμετωπίσατε κατά τη χρήση των δύο διαφορετικών σχεδιαστικών μέσων και να αναφέρετε τους λόγους για τους οποίους επιλέξατε το μολύβι ή την πένα κατά τη σχεδίαση. Ποιο το αισθητικό αποτέλεσμα του συνδυασμού διαφορετικών σχεδιαστικών μέσων;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Τα υλικά που χρησιμοποιούμε στο ελεύθερο σχέδιο είναι τα εξής: α. το υπόστρωμα, β. τα μέσα σχεδίασης, γ. τα βοηθητικά μέσα σχεδίασης και δ. τα εργαλεία.

Το υπόστρωμα ή έδαφος συνήθως είναι το χαρτί, το χαρτόνι ή το πανί.

Τα κύρια μέσα σχεδίασης διακρίνονται στα ξηρά και στα υγρά υλικά. Στα ξηρά υλικά σχεδίασης ανήκουν το κάρβουνο, το μολύβι και η κιμωλία, ενώ στα υγρά το μελάνι, υλικό το οποίο χρησιμοποιούν οι πέννες και τα πινέλα.

Στα βοηθητικά μέσα σχεδίασης ανήκουν οι γομολάστιχες, τα κοπίδια, οι ξύστρες και ο ψεκαστήρας.

Στα εργαλεία σχεδίασης ανήκουν η πινακίδα σχεδίασης, το καβαλέτο, τα κλίπς ή πιαστράκια, η βελόνα σχεδίου και το νήμα της στάθμης.

Οι τεχνικές που χρησιμοποιούμε εξαρτώνται από το μέσο σχεδίασης και από το πώς θα το χειριστούμε για να πετύχουμε αυτό που θέλουμε κάθε φορά (τη λεπτομέρεια, την ένταση του τόνου κ.ά.).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- ① *Αναφέρατε σε ποιες κατηγορίες χωρίζουμε τα απαραίτητα υλικά για το ελεύθερο σχέδιο.*
- ② *Επιλέξτε το σωστό: Ως κύρια μέσα σχεδίασης θεωρούνται:*
 - Α) το καβαλέτο
 - Β) το μολύβι
 - Γ) η γομολάστιχα
 - Δ) το κάρβουνο και το χαρτί
- ③ *Συμπληρώστε τα κενά στην παρακάτω πρόταση:*
 Ως υπόστρωμα στο ελεύθερο σχέδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ή το που μπορεί να είναι σε διάφορα χρώματα, ή και σε διάφορους τύπους ή

- ④ Ποια τα πλεονεκτήματα της χρησιμοποίησης των ξηρών μέσων σχεδίασης σε σχέση με το μολύβι;
- ⑤ Διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις και βάλτε σε κύκλο το Σ (Σωστό) ή το Λ (Λάθος).
- Η βελόνα σχεδίασης, ως εργαλείο σχεδίασης μας βοηθά στη σύγκριση μεγεθών. Σ Λ
 - Το νήμα της στάθμης αντικαθιστά τη χρήση της βελόνας σχεδίασης. Σ Λ
 - Στα ξηρά υλικά σχεδίασης ανήκουν τα μολύβια, οι πέννες και το κάρβουνο. Σ Λ
 - Στα υγρά υλικά σχεδίασης ανήκουν τα μελάνια. Σ Λ
- ⑥ Επιλέξτε το σωστό:
Οι τεχνικές σχεδίασης με κάρβουνο είναι οι εξής:
Α) οριζόντια σχεδίαση
Β) κάθετη σχεδίαση
Γ) σχεδίαση με ζιγκ-ζαγκ
- ⑦ Περιγράψτε τις τεχνικές σχεδίασης με μολύβι.
- ⑧ Περιγράψτε τις τεχνικές σχεδίασης με πένα.
- ⑨ Αν θέλετε να σχεδιάσετε με λεπτομέρεια, ποιο σχεδιαστικό μέσο θα χρησιμοποιούσατε και γιατί;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ 1η

Προτείνεται να χωριστούν οι μαθητές σε ομάδες και να ανατεθεί σε κάθε ομάδα ξεχωριστά να κάνει μια έρευνα αγοράς με θέμα τα υλικά του ελεύθερου σχεδίου που κυκλοφορούν στο εμπόριο.

ΕΡΓΑΣΙΑ 2η

Προτείνεται να χωριστούν οι μαθητές σε πέντε ομάδες και η κάθε μια να παρουσιάσει μια εργασία με πληροφορίες για τους πιο αξιόλογους ζωγράφους του 15ου αιώνα.όπως: Λεονάρντο ντα Βίντσι, Μιχαήλ Άγγελος, Ραφαήλ κ.ά.

ΕΡΓΑΣΙΑ 3η

Προτείνεται να συζητηθεί στην τάξη η σημασία του ελεύθερου σχεδίου ως τρόπου έκφρασης και επικοινωνίας, αλλά και το κατά πόσο οι μαθητές ασχολούνται με αυτό.